

In: Fizel Natasa és Nóbik Attila: Ünnepi tanulmányok a 60 éves Pukánszky Béla tiszteletére. Szegedi Egyetemi Kiadó. Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged, 2014. pp. 35-48.

AZ ÁLLAMI POLGÁRI ISKOLAI TANÁRKÉZŐ FŐISKOLA HALLGATÓINAK ÁTHALLGATÁSI ADATAI FÖLDRAJZ-, TERMÉSZETRAJZ-, VEGYTANI SZAKCSOPORT (1928-1937)

Fizel Natasa

*Szegedi Tudományegyetem
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar*

Jelen tanulmányomban korábbi kutatásaim kiegészítéseként szeretném bemutatni a szegedi Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola 1928 és 1936 között Földrajz-, természetrajz-, vegytan szakra beiratkozott hallgatóinak a kolozsvári-szegedi Ferenc József Tudományegyetemre történő áthallgatási konvencióit. (Fizel, 2013a; Fizel 2013b)

Céлом egy rövid elméleti és történeti áttekintés mellett a kutatási módszerem bemutatása után képet adni arról, hogy a főiskolai hallgatók mekkora mértékben hallgattak át az egyetemre, ott milyen órákat vettek fel, illetve vizsgálatom fontos részét képezi, hogy mely oktatóknál vették fel ezeket a kurzusokat.

A kutatási kérdések megválaszolása révén képet kaphatunk a földrajz-, természetrajz-, vegytan szakos hallgatók érdeklődési területéről is, hiszen feltételezhetően ez alapján választottak az egyetemen felvehető nagyszámú kurzus közül. Hipotézisem szerint a választásban szerepet játszott az előadó személye is.

Elméleti háttér

A két világháború közötti időszak felsőoktatásban részt vevő hallgatóinak vizsgálatához az egyik legfontosabb forrást az egyetemi és a főiskolai anyakönyvek jelentik. Nemcsak az adatok kinyerése és elemzése révén juthatunk új ismeretekhez, hanem ezek az adatok összekapcsolhatók más adatbázisokkal, elitjegyzékekkel is, így új összefüggésekre derülhet fény, és akár egy intézmény végzett hallgatóinak pályakövetése is lehetővé válik. Anyakönyvek feldolgozásának révén jutott új adatokhoz – többek között – *Bíró Zsuzsanna Hanna*, aki a budapesti bölcsészdiplomával rendelkezőket vizsgálta elsősorban a társadalmi nemek közötti különbségek vonatkozásában (*Bíró és Nagy, 2010; Bíró, 2008*). Részben megegyező forrásapparátusra – kiegészítve azt a kolozsvári egyetem bölcsészdiplomásaival – támaszkodott *Nagy Péter Tibor* (2000, 2009, 2010), aki az egyetemi hallgatók anyakönyveiből kinyert adatok révén a társadalmi mobilitást, az egyház és az állam viszonyát, illetve az elitképzés korszpecifikus metódusait vizsgálta a 19–20. században. Fontos továbbá *Fekete Szabolcs* (2012) munkája, amiben a szerző a pécsi bölcsészhallgatók rekrutációját vizsgálta 1921 és 1940 között.

A szakirodalmi előzmények alátámasztják, hogy jelen kutatás a történeti-

szociológiai módszer felhasználása révén megfelel a modern neveléstörténeti kutatások elvárásainak, eredményei beilleszthetők a már feltárt adatok rendszerébe.

Történeti áttekintés

Az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola

A szegedi tanárképző főiskola rangos és régóta működő elődök alapjaira épült. Már 1873-tól fennállt Budapesten két hasonló funkciójú intézet külön férfiak és nők számára. Ezek 1918-ban elnyerték a főiskolai rangot, míg diplomásaik a régóta várt tanári cím birtokába jutottak (*Nóvik*, 2010). 1928-ban egyesítették és Szegedre helyezték az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolát (Paedagogium) és az Állami Polgári Iskolai Tanárnőképző Főiskolát (Erzsébet Nőiskola), így jött létre egy új intézmény, az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola (*Apróné és Pitrik*, 1998. 127–129. o.; *T. Molnár*, 2010; *Vajda* 2010).

A főiskola Szegedre helyezésének körülményeiről tanúskodik *Klebelsberg Kunó* vallás- és közoktatásügyi miniszter *Dézsai Lajosnak*, a Ferenc József Tudományegyetem rektorának címzett, 1929. január 4-i keltezésű levele: „a bölcsészeti karok benépesítésének érdeke volt az egyik oka annak is, hogy a Paedagogiumot és az Erzsébet Nőiskola főiskolai tagozatát Szegedre levittem. Indokom ismét pedagógiai volt, tudniillik a női szerzetesrendek iskolái nívójának emelése, amire azért is súlyt kell helyeznem, mert a magyar leányok igen számottevő része éppen ezekben az iskolákban nyeri egyedüli nevelését. De emellett megint szemem előtt lebegett a szegedi bölcsészeti karoknak további erőteljes benépesítése, mert a karok felvirágoztatása csak akkor lehetséges, ha igazán nagyszámú hallgatószámuk van.”¹ Az együttműködés lehetősége és kényszere minisztériumi szinten már azelőtt megfogalmazódott, mielőtt a tanárképző főiskola megkezdte volna működését Szegeden.

A Ferenc József Tudományegyetem

A mai Szegedi Tudományegyetem az 1581-ben Kolozsvárott Báthory István erdélyi fejedelem által alapított egyetem szellemi-kulturális örökösének tekinti magát. A kolozsvári egyetem kezdetben egy bölcsészettudományi karral, majd egy teológiai karral kezdte meg működését. A 17–19. század történelmi eseményeinek következtében az egyetem működése nem volt zavartalan, ám a felsőfokú képzés folyamatossága a 19. század közepéig kimutatható annak ellenére, hogy az intézmény időközben elvesztette egyetemi rangját. A kiegyezés után a városok között vetélkedés alakult ki – Pest mellett – az ország második egyeteméért. A nemes rivalizálást 1872-ben Kolozsvár nyerte meg, többek között, Szegedet is maga mögé utasítva (*Marjanucz*, 2008). A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem fejlődése ezután töretlen volt az első világháború kitöréséig. Történetében sorsdöntő fordulatot hozott, hogy a román hadsereg 1918. december 24-én bevonult Kolozsvárra (*Benda*, 1982. 846. o.). 1919. május 12-én a román katonaság elfoglalta az egyetemet is, majd a rektori hivatal élére a román tanszék professzorát

¹ *Klebelsberg Kunó* levele *Dézsai Lajosnak*, 1929. január 4. MOL K636-1929-30-410-05

nevezték ki (Makk és Marjanucz, 2011. 10. o.). Az egyetemi tanárok a város megszállása után nem tették le a román állampolgárság elnyeréséhez szükséges esküt, így kiutasították őket a városból. A menekülni kényszerülő tanárok Budapesten (jellemzően a Paedagogiumban) folytatták az egyetemi oktatást. A száműzött magyar egyetemen 1921. október 9-én nyitották meg az első tanévet, ezzel megkezdődött Szegeden a tényleges egyetemi oktatás, ami jogilag a kolozsvári egyetem keretein belül történt, mivel nem új egyetem alapításáról volt szó. Az egyetem szervezeti felépítésében nem következett be változás, négy karral működött tovább: bölcsészettudomány, jogtudomány, természettudomány, orvostudomány (Makk és Marjanucz, 2011. 12. o.). A két világháború között Magyarországon tehát négy tudományegyetem működött: a budapesti, a debreceni, a pécsi és a szegedi.

Az intézmények közötti együttműködés

Az egyetem és a főiskola kooperációja a polgári iskolai tanárképzés terén az 1928–1929-es, tehát az első szegedi tanévtől kezdődően megvalósult, bár az új rendszerű polgári iskolai tanárképzés szervezeti szabályzatát csak 1933-ban dolgozták ki és 1935-ben jelentették meg. A tanárképző főiskola szabályzata a 30.§.-ban tárgyalja az áthallgatásra vonatkozó szabályokat: „A főiskola hallgatói a tanárképző tanulmányi rendjében kiszabott előadásokon kívül választott szakcsoportjuk egyik szakköréből illetve annak szaktárgyából (...) (az egyetemen) is kötelesek előadást hallgatni, és e célból az egyetemre rendkívüli hallgatókul beiratkozni. (...) Az igazgatótanács külön engedélyével választható ezek egyike helyett a filozófia vagy a pedagógia is.” (Az állami, 1935. 9-10. o.)

Az idézett szabályzat 1933-ban íródott, így fontos megjegyezni, hogy a kooperáció kezdetén, 1928-ban az áthallgatásra még más szabály vonatkozott: „a pedagógiumi új tanterv szerint a pedagógistákra nézve kötelezővé tétetett *egy-egy kollégiumnak* karunkon való hallgatása”,² majd 1930-tól az áthallgatást heti 5-6 órában szabályozták.”³ Az egyetemre való áthallgatás elsődleges célja nem a pedagógiai tudás elmélyítése, hanem a választott tudományágban való elmélyülés volt.

A kutatás módszerei

Kvantitatív kutatásom alapját a Tanárképző Főiskola hallgatói anyakönyveiből kinyert adatok alkotják. Az anyakönyvek a háttérváltozók mellett, mint például a születési hely, idő, állampolgárság, anyanyelv, szülők adatai, korábbi tanulmányok, stb. – tartalmazzák az egyetemen felvett kurzusok címét, illetve érdemjegyét. A tantárgy oktatója az anyakönyvekben nem szerepel, így ezek felkutatására az adott félévre kiadott tanrendek⁴ adatainak az adatbázissal történő összevetésével nyílt lehetőség. Jelenleg 681 hallgató adatait dolgoztam fel az 1928 és 1937 közötti időszakból 141 változó segítségével, tehát közel 96 ezer adat rögzítésére került sor.

Jelen tanulmányomban az adatbázisból kiemeltem a földrajz-, természetrajz-, vegytan

² Jegyzőkönyv. M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem Bölcsész-, Nyelv- és Történettudományi Kar 1928. szeptember 27. I. rendes ülés CSML 66. bksz 1928/29.

³A főiskola igazgatójának levele a m. kir. főiskolai tanulmányi és pályaválasztási tájékoztató tekintetes Igazgatóságának, 1930. november 20. SZTE Egyetemi Levéltár VIII.19. 772/1930.

⁴ lásd Irodalom

szakos hallgatókat, így egy tanulmány keretei között mélyebb elemzésre nyílik lehetőség. Vizsgálatom tárgyát az 1928 és 1937 között a fenti szakcsoportba beiratkozott diákok képezik, ez összesen 222 hallgatót jelent.

Eredmények

Az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola földrajz-, természetrajz-, vegytan szakos hallgatóinak vizsgálata (1928–1937)

1928 és 1934 között a főiskolára 588 hallgató iratkozott be. A főiskola négy szakcsoporttal működött. (1. táblázat) A hallgatók száma igen nagy mértékben, tíz és harminc fő között ingadozott szakcsoportonként. A főiskolára felvehető hallgatók keretszámát évfolyamonként a vallás- és közoktatásügyi miniszter állapította meg. Ha a keretszámokat az egyes szakcsoportok esetében nem sikerült feltölteni, akkor az üresen maradt helyekre más szakcsoportra jelentkező hallgatókat lehetett felvenni (*Az állami*, 1935. 13. o.).

1. táblázat. A hallgatók (N=588) szakcsoport szerinti megoszlása a beiratkozás évének függvényében (fő)

<i>A beiratkozás éve</i>	<i>Magyar–német</i>	<i>Magyar–történelem</i>	<i>Mennyiségtan–természetan</i>	<i>Földrajz–természetan</i>
1928	12	22	24	12
1929	19	36	17	20
1930	16	25	17	23
1931	15	24	17	24
1932	15	27	19	12
1933	18	34	22	16
1934	32	20	28	22
<i>A vizsgált tíz év átlagában</i>	<i>18</i>	<i>27</i>	<i>21</i>	<i>18</i>

Az összevont és Szegedre helyezett főiskola első tíz évében a beiratkozó hallgatók 37 %-a férfi, 63%-a nő volt. Ez az arány eltér a szegedi egyetemi hallgatók korabeli korösszetételétől, hiszen az 1930-as adatok szerint (*Laky*, 1931) az egyetem hallgatóinak 86%-a volt férfi, és mindössze 13%-a nő. Ennek oka egyrészt az volt, hogy a Jog- és államtudományi Karra nők nem iratkozhattak be, másrészt az orvostudományi karon is igen magas, 87%-os volt a férfiak aránya. A természettudományi karon is a férfiak voltak többségben, bár az arányuk már jóval alacsonyabb 54% volt. A

bölcsészkar volt az egyetlen egyetemi kar, ahol a nők voltak többségben (53%).

A fenti számokból következik, hogy az 1920-as, 30-as években a nők számára a magasabb rendű tanulmányok útja jellemzően az egyetemek bölcsészkarain, illetve a tanárképző főiskolákon keresztül vezetett.

A főiskola földrajz-, természetrajz-, vegytan szakosainak nemek szerinti eloszlását vizsgálva megállapítható, hogy a férfiak aránya ebben a szakcsoportban négy százalékponttal magasabb, mint az összes főiskolai férfighallgató aránya, azaz 41%-os. Tehát ebben a szakcsoportban is döntő többségben voltak a női hallgatók.

A hallgatók életkora a beiratkozás évében (2. táblázat) szemlélteti, hogy a vizsgált hallgatók részben a korábbi tanulmányok befejezése (érettségi bizonyítvány vagy képesítő oklevél megszerzése) után, részben akár évekkal később folytatták a tanulmányaikat.

2. táblázat. A földrajz-, természetrajz, vegytan szakos hallgatók (N=222) életkora a beiratkozás évében (fő)

Életkor a beiratkozás évében	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
31		1								
30									1	
29	1		1							
28	1		1							
27									1	
26				1						
25		1							1	
24				1		1	1	1	3	
23	1	1	1			2		1		2
22	1	3	4	1			2	2	3	1
21	1	2	1	5	3	3	6	2	7	5
20	5	2	5	3	4	5	3	3	7	9
19	1	9	5	10	4	4	7	15	5	9
18	1	1	5	3	1	1	2	3	7	3
Nem válaszolt							1	1		1
Átlagéletkor	22 év	21 év	21 év	20 év	20	20	20	19	21	20

					év	év	év	év	év	év
--	--	--	--	--	----	----	----	----	----	----

A hallgatók vallási hovatartozását vizsgálva látható, hogy az egyes szakcsoportok között is komoly eltérés mutatkozik. A legszembetűnőbb a magyar-német szakosoknál a római katolikusok alacsony aránya (66,1%), az izraelita vallásúak viszonylag magas számarányával (9,4%) szemben. Az összevethetőség érdekében a táblázatban feltüntettem a szegedi egyetemi hallgatók 1930-as vallási összetételét is. (Laky, 1931.) Az 1930-as adatok szerint hazánkban a római katolikusok a népesség 64,8, a reformátusok 20,9, az ágostai evangélikus vallásúak 6,1, az izraeliták 5,1, a görög katolikusok 2,3, a görög keletiek 0,2, az unitáriusok 0,1%-át teszik ki. (Magyar, 1935. 11. o.) Egyértelmű tehát, hogy az egyetem hallgatóit tekintve a római katolikusok aránya átlag alatti (ez az adat összefügghet az egyetem erdélyi gyökereivel), a főiskolásokat vizsgálva pedig átlag feletti. Ennek oka az, hogy a főiskola feladata volt a katolikus női szerzetesrendek tanárképzése is. A vizsgált időszakban a hallgatók 8,8%-a szerzetesnő volt.

3. táblázat. A főiskolai hallgatók (N=681) vallási hovatartozásának százalékos eloszlása szakcsoport szerint (1928-1937)

	<i>R. kat.</i>	<i>Ref.</i>	<i>Ág. ev.</i>	<i>Izr.</i>	<i>Gr. kat.</i>	<i>Gr. k.</i>	<i>Unit.</i>
Magyar-német	66,1	11,8	10,2	9,4	1,6	-	0,8
Magyar-történelem	69,1	20,2	6,4	2,1	1,6	0,5	-
Mennyiségtan- természettan- vegytan	72,2	15,3	8,3	1,4	2,8	-	-
Földrajz- természettan- vegytan	72	20,2	5	1,8	0,9	-	-
Ferenc József Tudományegyetem 1930.	61,2	17,1	7	12,3	2,4		

A főiskolai hallgatók idegen nyelv tudását vizsgálva elmondható, hogy – az előzetes elvárások szerint – a magyar-német szakosok jelölték meg legnagyobb arányban idegen nyelv ismeretét. Az ellenben némileg meglepő, hogy mindössze 65%-uk jelölt meg legalább egy, 13%-uk két idegen nyelvet. A felvételi szabályzat a német nyelv előzetes ismeretét kitételként nem tartalmazta.

A magyar-történelem szakosok 14%-a beszélt legalább egy, 3%-a két idegen nyelvet, míg a mennyiségtan, természettan, vegytan szakosok 24%-a egy, 4%-a két idegen nyelv ismeretét jelölte meg a beiratkozáskor.

A földrajz-, természettan-, vegytan szakosok 14%-a beszélt legalább egy, 0,5%-uk két idegen nyelvet. Az idegen nyelvet beszélők 73,3%-a németül, 6,7%-a szlovákul (tótul)

beszél, ezeken kívül még az olasz (6,6%), a román és a cseh (3,3-3,3%) nyelv került megjelölésre.

A főiskolások nyelvismerete nem maradt el az egyetemi hallgatók nyelvtudásától, mivel az egyetem hallgatóinak 62%-a nem beszélt semmilyen idegen nyelvet. (Laky, 1931.) Az idegen nyelvet beszélők 60%-a egy, 28%-a kettő, 8%-a három, 2%-a négy vagy több idegen nyelven beszélt. Az idegen nyelvet ismerők 79%-a németül, 26%-a franciául, 10%-a angolul beszélt.

A felvételi szabályzat alapján „a főiskola első évfolyamának bármely szakcsoportjára azok vehetők fel, akiknek elemi iskolai tanítói oklevelük van, vagy középiskolai érettségi bizonyítványuk van.”⁵

A korábbi végzettségek tekintetében a főiskolások 58%-a képesítő oklevél, 42%-a érettségi bizonyítvány birtokában iratkozott be, a földrajz, természetrajz, vegytan szakosoknál ez az arány 59-41%.

A képesítő oklevéllel rendelkező hallgatók 5,6%-a elégséges, 46,4%-a jó, 48%-a jeles bizonyítvánnyal rendelkezett. Ugyanezen számok csak a földrajz, természetrajz, vegytan szakos hallgatókat vizsgálva némileg másképp alakulnak. Az oklevelek 7,6%-a elégséges, 56,8%-a jó, 35,6%-a jeles rendű. Ugyanezen szakcsoport érettségivel rendelkező hallgatóinak eredményei: 26,2% elégséges, 42,9% jó, 31% jeles. Ezek a számok egy-két százalékpontos eltéréssel megegyeznek az érettségizett főiskolai hallgatók eredményeivel

A földrajz-, természetrajz-, vegytani szakcsoport hallgatóinak áthallgatása (1928–1937)

A hallgatók legnagyobb arányban a képzés első félévében vettek fel órákat az egyetemen, (4. táblázat) visszaesés csak a képzés 4. és 8. félévében tapasztalható. Jellemzően a hallgatók harmada legalább két tárgyat hallgatott az egyetemen félévenként.

4. táblázat - Az egyetemen hallgatott tárgyak százalékos megoszlása a félévek tükrében

<i>A vizsgált időszak</i>	<i>Egy tárgyat hallgatott</i>	<i>Két tárgyat hallgatott</i>	<i>Három tárgyat hallgatott</i>
1. év 1. félév	87,8	34,7	1,4
1. év 2. félév	83,3	29,7	9,5
2. év 1. félév	81,1	28,4	6,8
2. év 2. félév	20,3	8,1	1,8
3. év 1. félév	74,8	29,3	2,3

⁵ A főiskola igazgatójának levele a m. kir. főiskolai tanulmányi és pályaválasztási tájékoztató tekintetes Igazgatóságának, 1930. november 20. SZTE Egyetemi Levéltár VIII.19. 772/1930.

3. év 2. félév	68,5	24,3	8,1
4. év 1. félév	59,9	27,9	0,9
4. év 2. félév	23,4	6,8	1,4

Az áthallgatások részletes vizsgálata (1. melléklet) során megállapítható, hogy a földrajz, természetrajz, vegytan szakos hallgatók az egyetemen elsősorban saját szakcsoportjuk területeihez kapcsolódó, szaktudományos órákat vettek fel. Áthallgatási preferenciáikat vizsgálva kiemelkedik *Kogutowicz Károly* neve, akinek az óráira 1928-1937 között 830 alkalommal történt áthallgatás. Az órák népszerűsége mellett szembetűnő az a változatosság is, amely a meghirdetett kurzusaira jellemző. Szinte minden félévben új címmel hirdetett előadást. Legnépszerűbb kurzusai a Magyarország, a Klimalógia, az Amerika, az Ember földrajz, illetve a Földábrázolás című előadások voltak.

A földrajz tudományterületén való elmélyedést szintén segítették *Eperjesy Kálmán* órái, különösen a Magyarország kulturageográfiai korszakai című kurzus.

A természetrajz, azaz az állattan és a növénytan területén segítették a szakmai tudás elmélyítését *Gelei József* és *Györffy István* előadásai. Az előbbi esetében az Általános állattan, az utóbbi esetében az Általános növénytan című kurzust kell megemlíteni.

A vegytan iránt érdeklődő hallgatók előszeretettel hallgatták *Kiss Árpád* előadásait, például a Fiziko-kémia, vagy az Általános kísérleti kémia című órákat, de *Széki Tibor* és *Szent-Györgyi Albert* kémia kurzusait is nagy számban látogatták.

Fontos kiemelni azt a tényt is, hogy az áthallgatás nem merült ki a szorosan vett szaktudományos kurzusok hallgatásánál. A főiskolai hallgatóknak lehetőségük nyílt mind filozófiai, mind pedagógiai, mind lélektani témájú kurzusok hallgatására is. Így *Bartók György*, *Imre Sándor*, *Mester János*, *Tetemanti Béla*, és nagy számban *Várkonyi Hildebrand* kurzusaira is beiratkoztak.

Néhányan nyelv-, sport-, vagy rajztudásuk fejlesztésére (is) használták az áthallgatás lehetőségét.

Összegzés

Tanulmányomban az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolai földrajz, természetrajz, vegytan szakcsoportjának hallgatói vizsgáltam a főiskolai anyakönyvek alapján. A demográfiai változókat tekintve a vizsgált hallgatók csoportja nem, vallási hovatartozás és nyelvtudás tekintetében közel áll az egyetem bölcsészettudományi karának hallgatóihoz.

Az áthallgatás vizsgálata során kiderült, hogy a hallgatók nagy számban vettek fel az egyetemen kurzusokat, és lehetőségük nyílt a saját érdeklődési területük szerint kurzust választani, továbbá kihasználták az egyetemen meghirdetett pedagógiai-lélektani illetve filozófiai kurzusok hallgatásának lehetőségét is.

Az elkövetkező vizsgálatok célja a további három szakcsoport áthallgatási szokásainak részletes elemzése majd összehasonlítása lesz.

Irodalom

- Apróné dr. Laczó Katalin és dr. Pitrik József (1998, szerk.): *Szegedi Tanárképző Főiskola 1873-1998. Történet. Almanach*. Hungária Kiadó, Szeged.
- Az állami polgári iskolai tanárképzés szervezete*. Prometheus, Szeged, 1935.
- Benda Kálmán (1982, szerk.): *Magyarország történeti kronológiája, III. kötet*, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Bíró Zsuzsanna Hanna (2008): A társadalmi nemek közötti különbségek empirikus kutatása a Horthy-korszak bölcsészdiplomásainak példáján. In: Pukánszky Béla (szerk.): *A neveléstörténet-írás új útjai*. Gondolat Kiadó, Budapest. 105-120.
- Bíró Zsuzsanna Hanna és Nagy Péter Tibor (2010): Nemi esélyek és nemi döntések a két világháború közötti bölcsészkarokon. In: Nagy Péter Tibor: *Utak felfelé. Oktatás és társadalmi mobilitás a 19-20. századi Magyarországon*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest. 160-194.
- Fekete Szabolcs (2012): *A pécsi egyetem bölcsészdiplomásainak rekrutációja 1921-1940*. Wesley János Lelkészképző Főiskola, Budapest.
- Fizel Natasa (2013a): *Neveléstudományi tanulmányok a Szegedi Tudományegyetem múltjáról és jelenéről*. Délvidék Kutató Központ, Szeged.
- Fizel Natasa (2013b): Az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola és a Ferenc József Tudományegyetem együttműködése a főiskolai hallgatók áthallgatásának tükrében (1928-1932). In: Baska Gabriella, Hegedűs Judit, Nóbik Attila (szerk.): *A neveléstörténet változó arcai*. Eötvös Kiadó, Budapest. 109-120.
- Laky Dezső (1931): *A magyar egyetemi hallgatók statisztikája 1930*. KSH, Budapest.
- Makk Ferenc és Marjanucz László (2011, szerk.): *A Szegedi Tudományegyetem és elődei története (1581-2011.)*, Szegedi Egyetemi Kiadó, Szeged.
- Marjanucz László (2008): A kolozsvári egyetem Szegeden. *Tiszatáj*, 2008/3. 77-83.
- Nagy Péter Tibor (2000, szerk.): *Oktatáspolitikai és vallásszabadság*, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- Nagy Péter Tibor (2009): Történészdiplomások a két világháború között. In: *Magyar Tudomány*, 170. 143-152.
- Nagy Péter Tibor (2010): *Utak felfelé. Oktatás és társadalmi mobilitás a 19-20. századi Magyarországon*. Új Mandátum Kiadó, Budapest.
- Nóbik Attila (2010): A polgári iskola és a polgári iskolai tanárképzés 1928 előtt. In: Kiss Róbert Károly és Vajda Tamás (szerk.): *Az Állami Polgári Tanárképző Főiskola története (1928 – 1947)*. Belvedere Meridionale, Szeged. 11-32.
- T. Molnár Gizella (2010): A tanárképző főiskola szegedi megnyitása. In: Kiss Róbert Károly és Vajda Tamás (szerk.): *Az Állami Polgári Tanárképző Főiskola története (1928 – 1947)*. Belvedere Meridionale, Szeged. 77-88.
- Vajda Tamás (2010): Polgári iskolai tanárképzés a '30-as és '40-es években. In: Kiss Róbert Károly és Vajda Tamás (szerk.): *Az Állami Polgári Tanárképző Főiskola története (1928 – 1947)*. Belvedere Meridionale, Szeged. 89-116.

Levéltári források

- A főiskola igazgatójának levele a m. kir. főiskolai tanulmányi és pályaválasztási tájékoztató tekintetes Igazgatóságának*, 1930. november 20. SZTE Egyetemi Levéltár VIII.19. 772/1930.
- A Magyar Királyi Ferencz József-Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXVIII-XXIX. tanév első félévére*, Szeged, 1928.
- A Magyar Királyi Ferencz József-Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXVIII-XXIX.*

tanév második félévére, Szeged, 1928.

A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXXIX-XXX. tanév első félévére, Szeged, 1929.

A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXXIX-XXX. tanév második félévére, Szeged, 1929.

A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXX-XXXI. tanév első félévére, Szeged, 1930.

A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXX-XXXI. tanév második félévére, Szeged, 1930.

A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXXI-XXXII. tanév első félévére, Szeged, 1931.

A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXXI-XXXII. tanév második félévére, Szeged, 1931.

A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXXII-XXXIII. tanév első félévére, Szeged, 1932.

A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXXII-XXXIII. tanév második félévére, Szeged, 1932.

A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXXIII-XXXIV. tanév első félévére, Szeged, 1933.

A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXXIII-XXXIV. tanév második félévére, Szeged, 1933.

A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXXIV-XXXV. tanév első félévére, Szeged, 1934.

A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXXIV-XXXV. tanév második félévére, Szeged, 1934.

A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXXV-XXXVI. tanév első félévére, Szeged, 1935.

A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az MCMXXXV-XXXVI. tanév második félévére, Szeged, 1935.

Jegyzőkönyv. M. kir. Ferenc József Tudományegyetem Bölcsész- és Nyelv- és Történettudományi Kar 1928. szeptember 27. I. rendes ülés CSML 66. bksz 1928/29.

Klebelsberg Kunó levele Dézsi Lajosnak, 1929. január 4. MOL K636-1929-30-410-05

Rendes Hallgatók Anyakönyve – Földrajz-természettan-vegytani szakcsoport 1928-1942. SZTE Egyetemi Levéltár 125. kötet

Rendes Hallgatók Anyakönyve – Magyar-német nyelvi szakcsoport 1928-1942. SZTE Egyetemi Levéltár 124. kötet

Rendes Hallgatók Anyakönyve – Magyar nyelvi-történelmi szakcsoport 1928-1942. SZTE Egyetemi Levéltár 122. kötet

Rendes Hallgatók Anyakönyve – Mennyiségtan-természettan-vegytani szakcsoport 1928-1942. SZTE Egyetemi Levéltár 123. kötet

Mellékletek

1. melléklet – A földrajz-, természetrajz-, vegytani szakcsoport hallgatói által az egyetemen hallgatok kurzusok és oktatóik

Oktató	Az áthallgatások abszolút száma	Kurzus címe	Az áthallgatások abszolút száma
Bartók György	11	A filozófia egyetemes története	6
		Az erkölcsfilozófia kérdései	1
		Lélektan	2
		Filozófiai erkölcsstan	2
Bruckner Győző	5	Szerves kémiai módszertan	5
Cs. Sebestyén Károly	8	Néprajzi vázlat az európai népekről	8
Dézi Lajos	6	A magyar irodalom története	6
Doroszlai Mihály	3	Szerb-horvát nyelv	3
Eperjesy Kálmán	106	A magyar Duna-medence geopolitikája	6
		A településföldrajz feladata és módszerei	29
		Magyar földrajzi kútfők	26
		Magyarország kulturageográfiai korszakai	31
		Térképészeti kútfők	14
Farkas Béla	56	Állatföldrajz	2
		Állatrendszertan	36
		Állattan története	12
		Az ember állati elősdei	6
Fröhlich Pál	23	Bevezetés az előadási kísérletezésbe	23
Gelei József	138	A bőr és vázrészek összehasonlító	4

		anatómiája	
		A középiskolai állattan tanításának módszertana	1
		Alkalmazott állattan	3
		Állattípus gyakorlatok	2
		Általános állattan	70
		Az érzékszervek összehasonlító anatómiája	3
		Az idegrendszer összehasonlító anatómiája	5
		Környezettan	11
		Összehasonlító anatómia	39
Győrffy István	119	Általános növénytan	97
		Conversatoria-botanica	1
		Hazánk növény földrajza	1
		Növénymorphológia	1
		Növényrendszertan	10
		Növénytani kirándulás	1
		Virágbiológia	8
Hetzel Géza	3	Angol	3
Imre Sándor	2	Neveléstani alapfogalmak	2
Kiss Árpád	70	Általános és anorganikus kémia	11
		Általános kémia	10
		Általános kísérleti kémia	20
		Anorganikus kémia	2
		Fiziko-kémia	23
		Fiziko-kémiai gyakorlatok	2
		Kémiai statika	2
Kogutowicz Károly	830	A Balkán-félsziget részletes földrajza	1
		A Földközi-tenger melléke	41
		A földrajztanítás módszere	16

		Afrika, Ausztrália, Antarktisz	7
		Afrika földrajza	39
		Általános földrajz	39
		Amerika	56
		A Nagy Magyar Alföld	30
		A növénytakaró és az állatvilág földrajzi szerepe	2
		Ausztália és Óceánia	33
		Az Alföld települése	23
		Ázsia	39
		Biogeográfia	36
		Csehszlovákia, Románia, Jugoszlávia	21
		Dél-Amerika és Ausztrália földrajza	18
		Ember földrajz	47
		Észak-Amerika földrajza	42
		Észak- és Kelet- Európa földrajza	19
		Európa földrajza	35
		Európa részletes földrajza	1
		Földábrázolástan	46
		Geopolitika	45
		Klimatológia	70
		Közép- és Dél- Európa	27
		Magyarország	97
Lengyel Endre	2	Az eruptív kőzetek	2
Mester János	11	A tudományos munka logikája	2
		Bölcseleti problémák története	3
		Filozófiatörténet	2
		Tanítói etika	2
		Társadalmi etika	2
Náray-Szabó István	8	Az anyag szerkezete	8
Nyilasy Sándor	1	Rajz és festés természet után	1
Schilling Gábor	65	A szárazföld fizikai	12

		földrajza	
		Fizikai földrajz	40
		Morfológia	13
Széki Tibor	23	Bevezetés a szénvegyületek kémiájába	20
		Természetes festékanyagok kémiája	1
		Terpének kémiája	2
Szent-Györgyi Albert	21	Organikus kémia	21
Szentpétery Zsigmond	31	Általános közettan	2
		Ásvány és közethatározás	3
		Ásványok képződése	3
		Ásványtan	11
		Ásványtani kirándulások	1
		Ércek tereptana	2
		Földtan	8
		Kristálytan	1
Tettemanti Béla	1	A nevelésben való elmélkedés főbb irányai	1
Tomanóczy Gusztáv	3	Vívás	3
Varga Lajos	1	A tenger élete	1
Várkonyi Hildebrand	22	A pedagógia története	1
		Bevezetés a neveléstudományba	8
		Gyermeklélektan	4
		Neveléstörténet	7
		Pedagógiai-lélektani gyakorlat	1
		Részletes módszertan	1